

Slagelse Folkemarked.

Af August F. Schmidt.

Overskriften kan måske føre tanken hen på hvid slavehandel, men så slemt er det ikke. De, der fremstillede sig på de gamle folkemarkeder, mødte frivilligt, idet det var ældre tiders måde at få en ny plads på ved skiftedagstide. Man brugte ikke i afvigte århundrede i nævneværdig udstrækning at avertere i provinspressen, når man søgte nye tjenestefolk, eller når en karl eller en pige agtede at skifte plads. Skiftedagen for tyende var førhen mikkelsdag, 28/9, men senere blev det 1. november og 1. maj, der blev udvalgt til skiftedag, og således er forholdene jo stadigvæk.

Man har nogen grund til at tro, at folkemarkeder var kendt i de fleste danske købstæder, men man har, så vidt mig bekendt, kun overlevering herom fra byerne Slagelse, Ålborg, Kolding, Haderslev, Ribe, Randers, Varde og Ringkøbing. Fra de to sidstnævnte købstæder er traditionen om folkemarkeder dog ret usikkert overleveret. Mest kendt var *Kolding folkemarked*, der fandt sted på rendebanen (et bredt gadeparti). Bedst besøgt var her folkemarkedet, der holdtes i forbindelse med byens store mikkelsmarked 28/9. Tjenestefolkene stod da i deres egne særlige dragt, opstillede langs husene, og landmænd fra Nørre- og Sønderjylland samt Fyn så på dem og fæstede dem. Lønningen blev aftalt og fæstepenge givet, hvorefter dette beløb anvendtes til en aftens lystighed i Kolding.

Kolding folkemarked blev i december 1909, efter beslutning af byrådet, ophævet¹). I Ribe afholdtes folkemarked 14 dage før midsommer²). I Ålborg fandt markedet sted på november skiftedag. Kræn Bjergen har offentliggjort³) en levende skildring af folkemarkedet i den store limfjordsby, således som det fandt sted her i 1890erne. Det forholder sig nu så heldigt, at vi også fra *Slagelse* har en fortrinlig fremstilling af folkemarkedet, således som det fandt sted her i 1880—90erne. Redegørelsen er udarbejdet af fru *Rigmor Dørgé*, født Villumsen (f. 15/4 1885 i *Slagelse* markskole), og indsendt 21/3 1945 til Dansk Folkemindesamling⁴). Vi skal i det følgende stifte bekendtskab med fru Dørges optegnelse i fuld udstrækning:

Den 1. maj og 1. november var der i mine første skoleår folke- eller fæstemarked i Slagelse. Karle og piger stod på rad i flere rækker, ofte 5—6, oppe på Fisketorvet. Der var altid særlig mange karle. Fælles for alle var, at de stod med alt, hvad de ejede, lige fra skabe, kommoder, trækufferter og ned til vadsæk og papirspakker. I de tider gav man ikke penge ud til avertissementer. Nej, havde man ikke truffet en aftale før fæstedagen, ventede man til markedet. I de tider fæstede man sig kun halv- eller helårligt, og lønnen lå, så vidt meddeleren husker, omkring 100 kroner for sommeren og 50 om vinteren for en dygtig forkarl eller bestyrer hos en enke. En andenkarl fik kun 80 kr. om sommeren og 40 om vinteren.

1) P. Eliassen: Kolding fra middelalder til nutid (1910), 418, 461, 550. August F. Schmidt: Skanderup sogn (1926—28), 212—13.

2) H. F. Feilberg: Dansk Bondeliv I (1889), 63—65. Jfr. Salomon Frifelt og To-biassen Kragelund: Jyder Vester fra (1949), 68.

3) Vendsyssels Tidende 20/10 1949.

4) DFS 1906/46: 364.

En sådan majdag kom meddelelsen fra skole, og da hun gik op over Torvet, så hun ved bager Højers forretning sin morbror, der var sammen med 2—3 andre gårdmænd ude fra Kirke-Helsing; de var oppe for at fæste folk. Og meddelelsen fortsætter: „Jeg styrede straks hen til dem, for enten skulle jeg følges med morbror hjem, eller jeg fik en daler af ham, det fik jeg nemlig altid, når han var heroppe, og selv om jeg ikke kunne bruge pengene selv, så kunne der altid blive til et nyt stort skoleforklæde, et næsten som en hel kjole. Nå, morbror hilste glad på mig, men han havde ikke tid til samtale, før de havde fæstet karle; men jeg kunne følges med dem, og med hinanden i hånden spadserede vi ind mellem rækkerne og så på folkene, og disse så igen vist på gårdmændene, man tog mål af hinanden og standsede man ud for en, man syntes om, udspandt der sig gerne følgende samtale: „Hvor gammel er du? Hvad hedder du, og hvor meget har du tænkt dig i løn? Hvor har du sidst tjent, og hvad arbejde kan du påtage dig?“ Blev man ikke straks enige, gik man videre, der var jo nok at vælge imellem; men fandt man ikke nogen, man syntes bedre om, hændte det, at man vendte tilbage til den første. Nu havde begge sundet sig, og det endte gerne med, at karlen blev fæstet, og han modtog 1 daler i fæstepenge.

Karlen fik så besked om, at han kunne bringe sit tøj hen, hvor mandens vogn holdt. Dens plads blev forklaret. Og så kørte de klokken 6½ eftermiddag. Stedet, hvor folkene skulle melde sig, var enten Rosen, Nielsensminde, eller som det nu kaldes: „Hjørnet“, eller en af de store købmandsgårde. Der var altid en del af den slags mænd, som kaldtes „Sjovere“. De drev om på Fisketorvet for at tjene lidt ved enten at

bringe tøjet til bestemmelsesstedet, eller ved at hjælpe til med at bære det derhen. Rigmor Dørge kan huske, hun spurgte: „Hvorfor gi'r du ham penge, sæt han ikke kommer.“ „Det er der ingen fare for, min pige, har han først modtaget fæstepenge, skal han nok være på pletten.“ — Det hændte heller aldrig, at nogen udeblev i de tider. Disse folke- og fæstemarkeder har i dette århundrede kun været en saga blot; meddelelsen tror end ikke, de eksisterede sidst i 1890'erne. Fra disse fæstemarkeder stammer temmelig sikkert ordsproget om, at en mand, der var fedtet om munden eller havde tabt et stykke flæsk i skægget, var god til at gå ud at fæste folk, for de kunne straks se, at der var et godt madsted.

Rigmor Dørge slutter sin optegnelse: „Når jeg som barn læste „Onkel Toms Hytte“ og så billederne af slavemarkederne, syntes jeg altid, der var en vis lighed mellem fæstemarkedet og billederne af slavemarkederne, kun manglede vi slavefogederne og slavepiskerne; men vurderingen af hinanden var god nok, og det hændte endogså, at en karl steg op på sin kuffert for bedre at blive bemærket. Det er vel dette sidste, der har fået mig til at drage sammenligningen.“

Aksel Rønnkilde Nielsen optegnede i 1945¹⁾ efter meddelelse af L. P. Christensen, født 1859 i *Skørpinge*, følgende to anekdotiske beretninger om vort emne:

„En forkarl, vi havde på Croneshvile, var engang til folkemarked i Slagelse for at fæste en pige. „Har du ingen plads?“ spurgte han til en. „Jo, det kan du se, jeg har, jeg skal ikke have så meget at stå på“, svarede hun. „Ja, men har du ingen kondition“, fortsatte han. „Nej“, men det ville hun

1) DFS 1906/46: 364. Indsendt 28/3 1945.

heller ikke have. Han kunne ikke komme længere med hende og måtte tage en anden.“

En bonde havde været oppe at fæste sig en karl på folke-
markedet i Slagelse og havde givet ham en frokost i fæste-
penge. Da de kørte hjem, sagde bonden: „Kan du meje?“
Ja, det kunne karlen da nok. „Kan du også slå?“ (underfor-
stået slå græs). Karlen svarede hertil: „Ja, det kan du tro,
jeg kan, og nu kan du vente til i morgen; mukker du så, så
skal du se, at jeg kan slå.“ „Prrr!“ , sagde bonden, „nu kan
du godt stå af. Jeg kan ikke bruge dig.“ „Det er der ikke
noget at gøre ved“, svarede karlen. Bonden krævede nu de 2
kroner, men karlen svarede hertil: „Dem har du givet mig,
så dem beholder jeg“. Og så gik han.

Af de foranstående optegnelser får man et ret levende
indtryk af det fortidige Slagelse folkemarked, der, ligesom
de andre danske tyendemarkeder, uden tvivl først er frem-
stået efter stavnsbåndets løsning (1788) og landsbyernes ud-
skiftning omkring 1800. Og så har den efter tidsforholdene
praktiske skik holdt sig et århundrede frem i tiden.

Folkemarkeder kendes også fra Nordtyskland, Elsass og
Skotland.